

VÝZNAM ROZSUDKŮ SOUDŮ ČR PŘI ZAJIŠTĚNÍ NÁROKŮ KLIENTŮ V PŘÍPADĚ ÚPADKU CESTOVNÍ KANCELÁŘE

KLÁRA DVOŘÁKOVÁ (ROZENÁ HAVLÍČKOVÁ)

Abstract: **Influence of Judgments of Czech Courts for Ensuring Demands of Clients in Case of Bankruptcy of Tour Operators**

The article documents the case-law of Czech courts from 2012 to 2015 related to insurance in case of bankruptcy of tour operators. It draws attention to the shift in the interpretation of the specific provisions of the Act No. 159/1999 Coll., on Tourism concerning the extent of the recovery of clients' damages caused by the bankruptcy of the tour operator. It describes the attitude of the courts to dealing with many cases based on similar facts and law. It also focus on the effects of the case-law on the conduct of the clients, tour operators, travel agents and insurance companies. The author deems to share her experience as an attorney representing clients in the court proceedings against insurance companies.

Key words: tour operator, bankruptcy, insurance, case-law

Klíčová slova: cestovní kancelář, úpadek, pojištění, judikatura

DOI: 10.14712/23366478.2016.40

Čl. 7 směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. 6. 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy (dále jen „směrnice 90/314“) ukládá členským státům zajistit, aby organizátor nebo prodejce, který je stranou smlouvy o zájezdu, předložili dostatečné záruky pro zajištění vrácení vložených prostředků a pro návrat spotřebitele v případě platební neschopnosti nebo úpadku. Za účelem provedení uvedené unijní povinnosti do práva ČR byl do zákona č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu (dále jen „zákon č. 159/1999 Sb.“) vnesen institut pojištění záruky pro případ úpadku. Pojištění záruky pro případ úpadku je tedy nástroj, který má v ČR chránit klienty cestovních kanceláří před ztrátou jejich finančních prostředků v případě úpadku cestovní kanceláře, eventuálně má také zajistit jejich návrat ze zájezdové destinace zpět domů.

Série úpadků cestovních kanceláří v letech 2011¹ a 2012² upozornila na to, že text zákona č. 159/1999 Sb. nepodává jednoznačnou odpověď na to, zda je pojišťovna, v případě, že je cestovní kancelář tzv. podpojištěna,³ povinna uhradit klientovi cestovní kanceláře v úpadku (dále jen „klient“ nebo „zákazník“) pojistné plnění ve výši

¹ V létě 2011 se ocitla v úpadku cestovní kancelář I. Parkam Holidays.

² V roce 2012 následovaly cestovní kanceláře BG Travel, Honza, GLOBALTOUR a některé další.

³ O podpojištění ve smyslu § 2854 Občanského zákoníku hovoříme tehdy, pokud je pojistná částka v době pojistné události nižší než pojistná hodnota pojištěného majetku.

plné ceny zaplacené za zakoupení zájezdu, nebo zda je oprávněna pojistné plnění krátit úměrně k výši sjednaného tzv. limitu pojistného plnění.

Výkladová nejasnost dala vzniknout právnímu sporu mezi klienty a pojišťovny, který vyústil v podání desítek, ne-li více než sta, klientských žalob na pojišťovny.⁴ Přestože některá soudní řízení již v mezidobí byla pravomocně skončena,⁵ právní spor v pozadí není ještě ani na podzim roku 2015 ukončen.

Cílem článku je zaprvé, popsat, jak se v letech 2012 až 2015 v rozsudcích soudů ČR (dále jen „rozsudky“) vyvíjel přístup k výkladu ustanovení zákona č. 159/1999 Sb. o pojištění záruky pro případ úpadku, zadruhé, upozornit, jak se soudy vypořádaly s větším množstvím žalob o skutkově a právně obdobné (ne-li totožné) věci, a zatřetí, upozornit jaké konkrétní dopady měla v tomto případě rozhodnutí soudů na jednání dotčených subjektů cestovního ruchu, tj. zákazníků, cestovních kanceláří, případně jejich prodejců, a pojišťoven. Cílem článku není provést zamyšlení *de lege lata* nebo *de lege ferenda*, nýbrž popsat stav věcí a událostí. I proto je v článku hojně využíváno citací z rozsudků. Jedná se převážně o rozsudky nižších soudů, jejichž texty jsou jinak obtížně dohledatelné. Za pár let by snad článek mohl mít z historického pohledu dokumentační hodnotu. Vzhledem k tomu, že mnozí z možných čtenářů nejsou právníci, jsou zařazeny i často kompletní výňatky z některých právních předpisů a dokumentů.

Autorka zastupuje v probíhajících soudních sporech klienty cestovních kanceláří. V článku je proto pracováno také s dokumenty z klientských spisů získaných v souvislosti se zastupováním v jednotlivých kauzách. Článek představuje argumentaci obou stran sporu, ovšem není, a to zejména v jeho závěrečném zhodnocení, zcela neutrální.

UNIJNÍ RÁMEC PRÁVNÍ ÚPRAVY ZAJIŠTĚNÍ KLIENTA PRO PŘÍPAD ÚPADKU CESTOVNÍ KANCELÁŘE

Argumentační logiku rozsudků by nebylo možné dobře uchopit bez nastínění unijního rámce právní úpravy zajištění pro případ úpadku a bez upozornění na v letech 2012 až 2015 platné a účinné znění relevantních ustanovení zákona č. 159/1999 Sb. Unijnímu základu, který je klíčový v argumentaci obou stran sporu, bude věnován tento oddíl. V následujícím oddílu bude popsáno platné a účinné znění relevantních ustanovení zákona č. 159/1999 Sb.⁶

Čl. 7 směrnice 90/314 ukládá členským státům povinnost zajistit, aby organizátor nebo prodejce, který je stranou smlouvy o zájezdu, předložili dostatečné záruky pro

⁴ Autorka sama podala jménem svých klientů od roku 2012 celkem 34 žalob.

⁵ Z 34 žalob, které jménem svých klientů podala autorka, bylo ke dni sepsání tohoto článku pravomocně skončeno 7 řízení. Ve prospěch klientů jde o rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ve věci č.j. 22 C 68/2012-90 ze dne 26. 3. 2013, rozsudek Městského soudu v Praze č.j. 51 Co 38/2014 – 165 ze dne 28. 3. 2014, rozsudek Městského soudu v Praze č.j. 15 Co 471/2013-127 ze dne 18. 2. 2014 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 č.j. 12 C 230/2013-227 ze dne 24. 9. 2015. Proti klientům jde o rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 č.j. 13 C 129/2012-91 ze dne 5. 3. 2014, rozsudek Městského soudu v Praze č.j. 72 Co 79/2014-164 ze dne 21. 5. 2014 a rozsudek Městského soudu v Praze č.j. 53 Co 302/2014 – 252 ze dne 20. 11. 2014.

⁶ Tyto oddíly autorka použila z příslušné kapitoly své knihy HAVLÍČKOVÁ, K. – KRÁLOVÁ, R.: *Cestovní právo*. Praha, 2015, s. 334.

zajištění vrácení vložených prostředků a pro návrat spotřebitele v případě platební neschopnosti nebo úpadku.

K čl. 7 směrnice 90/314 existuje početná judikatura SDEU.⁷ Tato judikatura podává závazný výklad čl. 7 směrnice, který jsou povinny respektovat rovněž národní soudy při výkladu těch ustanovení vnitrostátních předpisů, které směrnicí provádějí do vnitrostátního práva jednotlivých členských států. Ve světle zmíněné judikatury je cílem směrnice 90/314 zabezpečit vysokou úroveň ochrany spotřebitelů a základním cílem čl. 7 konkrétně zajistit, aby v případě platební neschopnosti nebo úpadku organizátora byl zaručen návrat spotřebitele a vrácení jím vložených prostředků.⁸

SDEU již také specifikoval, že směrnice 90/314 nespojuje se zárukou pro zajištění vrácení vložených prostředků a pro návrat spotřebitele v případě platební neschopnosti nebo úpadku žádnou zvláštní podmínku týkající se důvodů platební neschopnosti organizátora cesty. Ani takové okolnosti, jako je nerozvážené jednání organizátora cesty nebo výskyt mimořádných nebo nepředvídatelných událostí, nepředstavují překážku pro vrácení vložených prostředků a pro návrat spotřebitelů ve smyslu čl. 7 směrnice 90/314.⁹

Již od 15. 6. 1999, kdy byl vyhlášen rozsudek ve věci *Rechberger*, C-140/97, je rovněž zřejmé, že účinnou zárukou je pouze taková záruka, která zajišťuje navrácení všech zákazníkům zaplacených finančních prostředků:

„(63) V preambuli směrnice ani ve znění čl. 7 nic nenasvědčuje tomu, že by záruka požadovaná tímto článkem mohla být omezena...

(64) Proto je třeba stanovit, že o náležitou transpozici povinností podle čl. 7 směrnice se jedná tehdy, pokud, bez ohledu na podrobnosti přijatých prováděcích pravidel bylo dosaženo cíle, kterým je poskytnout spotřebiteli účinnou záruku navrácení všech jím zaplacených finančních prostředků a zajištění repatriace v případě platební neschopnosti nebo úpadku organizátora cesty.“¹⁰

Z usnesení SDEU ze dne 16. 1. 2014, *Ilona Baradics a další*, C-430/13, konečně vyplývá, že pouze vnitrostátní soud je povolán k tomu, aby posoudil, zda konkrétní vnitrostátní právní úprava je účinnou zárukou navrácení všech zaplacených finančních prostředků a repatriace, tj. zda dosahuje účelu stanoveného čl. 7 směrnice:

„Článek 7 směrnice 90/314/EHS z 13. 6. 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy je třeba vykládat v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jejíž podrobná pravidla nedosahují výsledku, kterým je zajistit, že spotřebitel obdrží účinnou záruku navrácení všech zaplacených finančních prostředků a repatriaci v případě úpadku cestovní kanceláře. Je úkolem vnitrostátního soudu stanovit, zda tak je tomu v případě vnitrostátní právní úpravy, která je předmětem před ním probíhajícího sporu.

Článek 7 směrnice 90/314/EHS je třeba vykládat v tom smyslu, že členské státy nemají žádný prostor pro uvážení, pokud jde o rozsah rizik, která mají být pokryta zá-

⁷ Srov. rozsudek SDEU *Dillenkofer*, ve spojené věci C-178/94, C-179/94, C-188/94, C-189/94 a C-190/94, EU:C:1996:375; rozsudek SDEU *Verein für Konsumenteninformation*, C-364/96, EU:C:1998:226, rozsudek SDEU *Rechberger*, C-140/97, EU:C:1999:306, rozsudek SDEU *Blödel Pawlik*, C-134/11, EU:C:2012:98, rozsudek SDEU *Ilona Baradics a další*, C-430/13, EU:C:2014:32.

⁸ Viz rozsudek SDEU *Blödel Pawlik*, C-134/11, EU:C:2012:98, body 21 a 23.

⁹ Viz tamtéž, body 20 a 24.

¹⁰ Viz rozsudek SDEU *Rechberger*, C-140/97, EU:C:1999:306, body 63 a 64.

rukou, kterou poskytuje cestovní kancelář ve prospěch zákazníků. Je na vnitrostátním soudu, aby stanovil, zda kritéria stanovená členským státem za účelem určení částky záruk, mají za cíl nebo za účinek omezení rizik, která mají být zárukou pokryta, a v takovém případě by byla jednoznačně v rozporu se závazky podle směrnice 90/314/EHS a představovala by dostatečně závažné porušení unijního práva, které, v případě zjištění přímého vztahu příčiny a následku, by zakládalo odpovědnost dotčeného členského státu.“ (neoficiální překlad).

Z čl. 7 směrnice 90/314 a z citované judikatury pro ČR vyplývají zcela konkrétní povinnosti, na které ČR reagovala v roce 1999 zavedením pojištění záruky pro případ úpadku a jeho zakotvením v § 6 až 8 zákona č. 159/1999 Sb.

Podle důvodové zprávy k zákonu č. 159/1999 Sb. si zavedení právní úpravy povinného pojištění záruky v právním řádu ČR vynutily:

- zaprvé, povinnost ČR plnit závazky vyplývající z členství v Evropské unii, konkrétně povinnost transponovat řádně a včas do právního řádu směrnici 90/314,
- **zadruhé, specifické rysy oblasti cestovního ruchu, konkrétně potřeba zvýšení ochrany spotřebitele v oblasti cestovního ruchu v ČR a potřeba zkvalitnění služeb stávajících cestovních kancelářích.**¹¹

PLATNÁ A ÚČINNÁ ÚPRAVA POJIŠTĚNÍ PRO PŘÍPAD ÚPADKU V ZÁKONĚ Č. 159/1999 SB.

Právní úprava povinného pojištění záruky obsažená v § 6 až 8 zákona č. 159/1999 Sb. zní a rovněž po celé období let 2012 až 2015 zněla takto:

¹¹ V obecné části důvodové zprávy k zákonu č. 159/1999 Sb. se konkrétně uvádí: „*Usnesením č. 151 ze dne 15. 3. 1995 vzala vláda na vědomí harmonogram opatření k postupnému sblížení právních předpisů České republiky s právem ES. ... Součástí tohoto harmonogramu byl i úkol předložit návrh právní úpravy, v níž by byla zapracována směrnice 90/314/EHS z 13. 6. 1990 o hotových programech na cesty, prázdniny a zájezdy (dále jen ‚Směrnice‘). Tato Směrnice je zásadním dokumentem pro ochranu spotřebitele na úseku cestovního ruchu a mimo jiné stanoví i povinnost státu zabezpečit garance spotřebiteli při platební neschopnosti cestovních kancelářích. ... Vzhledem k negativním jevům v oblasti cestovního ruchu (úpadky řady cestovních kancelářích, jejichž důsledky se projeví zejména v zahraničí a poškodily dobré jméno České republiky) je na jedné straně problém garancí pro spotřebitele i stát velmi aktuální, na straně druhé se jedná o zcela novou problematiku a dosažení nutného konsensu v otázce formy a rozsahu těchto garancí je velmi problematické. Ministerstvo po velmi obtížných jednáních a po vyloučení řešení, která byla z různých důvodů neprůchodná, zvolilo formu pojištění v rozsahu upraveném v textu zákona. ... Při práci na návrhu zákona vycházelo ministerstvo ze tří základních požadavků, které spolu velmi úzce souvisí: implementace Směrnice, zvýšení ochrany spotřebitele v oblasti cestovního ruchu v České republice a zkvalitnění služeb stávajících cestovních kancelářích. ... Na základě rozsáhlé novely živnostenského zákona v roce 1995 se na základě obecného požadavku liberalizace přístupu k podnikání stala z původní koncesované živnosti, cestovní kancelář živnost volná. Tato skutečnost sice na jedné straně způsobila, že došlo k rozvoji v tomto oboru podnikání, na straně druhé však zkušenosti, zejména ze sezóny 1997, ukazují, že nesporná deregulace a volnost podnikání má závažné negativní důsledky. Jedná se konkrétně o problémy spojené s repatriací zákazníků cestovních kancelářích, ponechaných bez pomoci a prostředků v zahraničí a s vrácením peněžních prostředků složených zákazníkem za účelem nerealizované cesty v důsledku platební neschopnosti cestovní kanceláře. K tomu přistupuje nejednotnost postupu cestovních kancelářích při uzavírání smluv, nejednotnost cestovních podmínek, přesouvání odpovědnosti cestovních kancelářích na zákazníka (zákazník uzavírá své individuální pojištění pro případy škod, za které odpovídá cestovní kancelář) a dezorientace zákazníka, s kým vlastně uzavřel smlouvu v případě, kdy zájezd cestovní kanceláře je prodáván jiným prodejcem.“*

„Povinné pojištění záruky

§ 6

(1) Cestovní kancelář je povinna sjednat pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře, na základě něhož vzniká zákazníkovi pojištěnému cestovní kanceláři právo na plnění v případech, kdy cestovní kancelář z důvodu svého úpadku

- a) neposkytne zákazníkovi dopravu z místa pobytu v zahraničí do České republiky, pokud je tato doprava součástí zájezdu,
- b) nevrátí zákazníkovi zaplacenou zálohu nebo cenu zájezdu v případě, že se zájezd neuskutečnil, nebo
- c) nevrátí zákazníkovi rozdíl mezi zaplacenou cenou zájezdu a cenou částečně poskytnutého zájezdu v případě, že se zájezd uskutečnil pouze zčásti.

(2) Není-li tímto zákonem stanoveno jinak, řídí se povinné pojištění záruky příslušnými ustanoveními zvláštního zákona.

(3) Pojistná smlouva musí být sjednána tak, aby se pojištění vztahovalo na veškeré zájezdy prodané v době platnosti pojistné smlouvy, ledaže cestovní kancelář uzavře pojistnou smlouvu novou. Okamžikem prodeje zájezdu se rozumí okamžik uzavření cestovní smlouvy. Ujednání pojistné smlouvy, která jsou v rozporu s podmínkou podle věty první, jsou neplatná.

(4) Pojišťovna předá cestovní kanceláři kromě pojistky rovněž doklady určené zákazníkům, které musí obsahovat informace o uzavřeném pojištění, zejména označení pojišťovny, podmínky pojištění a způsob oznámení pojistné události; cestovní kancelář je povinna předat tento doklad zákazníkovi současně s cestovní smlouvou.

§ 7

(1) V případě, že zákazníkovi nebude poskytnuta doprava z místa pobytu v zahraničí do České republiky, poskytne pojišťovna plnění zabezpečením dopravy z místa pobytu do České republiky, včetně nezbytného ubytování a stravování do doby odjezdu i v případě, že se pojišťovně nepodaří do 12 hodin po oznámení škodné události průkazně ověřit u odpovědného zástupce cestovní kanceláře, že došlo k pojistné události podle § 6 odst. 1 písm. a) tohoto zákona. V případě, že se následným šetřením pojišťovny neprokáže, že došlo k pojistné události, je cestovní kancelář povinna uhradit pojišťovně to, co za ni pojišťovna plnila. Zajistí-li si zákazník dopravu včetně nezbytného ubytování a stravování na vlastní náklady, poskytne mu pojišťovna peněžní plnění pouze do výše, jakou by musela vynaložit, pokud by dopravu, ubytování a stravování zajišťovala sama.

(2) Pojistné plnění podle odstavce 1 poskytne pojišťovna okamžitě po ověření pravdivosti oznámení pojistné události. Pro oznámení pojistné události podle odstavce 1 se nevyžaduje písemná forma.

(3) Pojišťovna není oprávněna odmítnout pojistné plnění nebo snížit jeho výši v případě, dozví-li se po pojistné události, že cestovní kancelář vědomě poskytla nepravdivé nebo neúplné podklady, které byly pro uzavření pojištění podstatné. Pojišťovna je však v tomto případě oprávněna domáhat se náhrady škody na cestovní kanceláři.

§ 8

(1) Pojištění lze sjednat pouze u pojišťovny, která je podle zvláštního právního předpisu oprávněna provozovat pojištění záruky. Pojistné podmínky pro povinné pojištění záruky je pojišťovna povinna předložit České národní bance na její vyžádání ke kontrole. Čes-

ká národní banka spolupracuje při kontrole pojistných podmínek pro pojištění záruky s ministerstvem.

(2) Cestovní kancelář je povinna sjednat pojištění v rozsahu § 6 na pojistnou částku minimálně 30 % ročních plánovaných tržeb z prodeje zájezdů nebo v případě, že tyto tržby mají být nižší než tržby v předchozím roce, na pojistnou částku minimálně 30 % těchto tržeb v předchozím roce.

(3) Cestovní kancelář je povinna před uzavřením pojistné smlouvy a kdykoli v době trvání pojištění umožnit pojišťovně na její žádost přístup ke všem dokladům, které souvisejí s pojištěním zájezdů, a podat k nim vysvětlení.

(4) Nároky zákazníka, které mu vznikly proti cestovní kanceláři v důsledku nesplnění cestovní smlouvy v případech uvedených v § 6 odst. 1, přecházejí na pojišťovnu, a to až do výše plnění, které mu pojišťovna poskytla.

(5) Všeobecné pojistné podmínky stanoví, jakou částkou se cestovní kancelář podílí na pojistné události, způsob její úhrady pojišťovně a zúčtování vůči cestovní kanceláři, bližší podmínky jejího použití a případy, kdy je pojišťovna povinna nepoužitou částku cestovní kanceláři vrátit. Výše částky, kterou se cestovní kancelář podílí na plnění z pojistné události, nesmí být nižší než 2 % ročních plánovaných tržeb z prodeje zájezdů. Všeobecné pojistné podmínky mohou omezit případy a výši pojistného plnění pouze v rozsahu, v jakém jsou omezeny povinnosti cestovní kanceláře vůči zákazníkovi zvláštním právním předpisem.

(6) O zániku pojištění jsou cestovní kancelář i pojišťovna povinny neprodleně informovat ministerstvo. Rovněž tak jsou povinny bez odkladu informovat ministerstvo o všech skutečnostech, zejména o závažných nedostatcích ve finančním hospodaření cestovní kanceláře, pokud mohou vést k zániku pojištění. Pojišťovna je rovněž povinna informovat ministerstvo o vzniku pojistné události a o poskytnutém pojistném plnění.“

K citovanému textu je vhodné doplnit, že v něm hojně používaný pojem úpadek je definován v § 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Jedná se o situaci, kdy dlužník splňuje následující podmínky: zaprvé, má více věřitelů, zadruhé, má peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, a zatřetí tyto závazky není schopen plnit (dále jen „platební neschopnost“). Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, b) je neplní po dobu delší tří měsíců po lhůtě splatnosti, c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1 insolvenčního zákona, kterou mu uložil insolvenční soud. Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou – podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.

Úpadek je podle insolvenčního zákona tedy faktický stav. Aby byla aplikována ustanovení zákona o cestovním ruchu o pojištění záruky, stačí, aby se cestovní kancelář fakticky ocitla v úpadku. Konstatování úpadku insolvenčním soudem není nezbytné.¹²

¹² K tomu srov. rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 č.j. 12C 230/2013-227 ze dne 24. 9. 2015.

Z citovaných ustanovení zákona o cestovním ruchu plyne, že pokud jde o věcný rozsah plnění, je pojišťovna v případě úpadku cestovní kanceláře povinna klientovi poskytnout jako pojistné plnění minimálně:

- dopravu z místa pobytu do ČR, včetně nezbytného ubytování a stravování do doby odjezdu,
- zajistí-li si klient dopravu včetně nezbytného ubytování a stravování na vlastní náklady, poskytnout mu peněžní plnění pouze do výše, jakou by musela vynaložit, pokud by dopravu, ubytování a stravování zajišťovala sama,
- zaplacenou zálohu nebo cenu zájezdu v případě, že se zájezd neuskutečnil, nebo
- rozdíl mezi zaplacenou cenou zájezdu a cenou částečně poskytnutého zájezdu v případě, že se zájezd uskutečnil pouze zčásti.

VÝVOJ ROZSUDKŮ V LETECH 2012 AŽ 2015

PRVNÍ ROZSUDEK – PROKLIENTSKÝ ROZSUDEK

Prvním soudem, který na základě klientské žaloby nařídil jednání ve věci a hned na prvním jednání také rozhodl, byl Obvodní soud pro Prahu 2 ve věci sp. zn. 22 C 68/2012. Soud byl povolán rozhodnout o zaplacení doplatku pojistného plnění ve výši 9596,- Kč s příslušenstvím. Šlo tedy o tzv. bagatelní věc, u níž není proti rozsudku odvolání přípustné.

Klient před soudem tvrdil, že má na základně pojistné smlouvy, která byla v roce 2011 uzavřena mezi stěžovatelkou a cestovní kanceláří, nárok na zaplacení plné ceny zájezdu, protože ujednání v pojistné smlouvě, které by bránilo tomu, aby mu byla jako pojistné plnění uhrazena plná cena zájezdu, je absolutně neplatné pro rozpor se zákonem č. 159/1999 Sb. ve spojení se zákonem č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Klient zdůrazňoval, že povinné pojištění záruky bylo do právního řádu ČR zavedeno, aby chránilo zákazníka, který s cestovní kanceláří uzavřel pojistnou smlouvu, v případě, že se cestovní kancelář dostane do úpadku. V souladu s povinnostmi, které pro ČR vyplývají z čl. 7 směrnice 90/314, tak, jak jsou vyloženy judikaturou SDEU, bylo úmyslem ČR upravit pojištění záruky v právním řádu takovým způsobem, aby zákazníci získali v případě úpadku zpět všechny prostředky, které cestovní kanceláři na základě cestovní smlouvy zaplatili. Česká republika tohoto cíle dosáhla tak, že pro oblast pojištění záruky specificky zakotvila zákonnou povinnost pojišťovny vyplatit zákazníkům cestovní kanceláře, se kterou uzavřela pojistnou smlouvu, pojistné plnění v plné výši jejich nároků z cestovní smlouvy, která byla cestovní kanceláří úpadkem porušena. Jedná se o kogentní povinnost uloženou zákonem, kterou pojišťovny nemohou s ohledem na ustanovení § 8 odst. 5, poslední věta, zákona č. 159/1999 Sb., v pojistné smlouvě, resp. všeobecných pojistných podmínkách, vyloučit. Z důvodů existence této povinnosti je s uzavřením pojistné smlouvy pojišťovnou spojeno značné pojistné riziko. Toto riziko je přenecháno pojišťovně proto, že je jako odborník schopna se s ním vyrovnat. Aby nesení rizika bylo pojišťovně spravedlivé požadovat, přináší zákon č. 159/1999 Sb. několik ochranných institutů, které pojistné riziko pomáhají omezit. Jedná se o prá-

vo pojišťovny vyžádat si před uzavřením pojistné smlouvy a kdykoli v jejím průběhu doklady, které souvisejí s pojištěním zájezdů, a vysvětlení k nim (§ 8 odst. 3 zákona č. 159/1999 Sb.); povinnost sjednat si spoluúčast, která nemůže být nižší než zákonem stanovené minimum, a tu poté, co bude pojistné plnění vyplaceno zákazníkům, regresně uplatňovat vůči cestovní kanceláři (§ 8 odst. 5, první dvě věty, zákona č. 159/1999 Sb.); právo domáhat se na cestovní kanceláři náhrady škody, která pojišťovně vznikla tím, že pojistnou smlouvu uzavřela na základě nepravdivých nebo neúplných podkladů, které byly pro uzavření pojištění podstatné (§ 7 odst. 3 zákona č. 159/1999 Sb.) a konečně povinnost sjednat si v pojistné smlouvě pojistnou částku, která nesmí být nižší než 30 % ročních plánovaných tržeb z prodeje zájezdů nebo v případě, že tyto tržby mají být nižší než tržby v předchozím roce, na pojistnou částku minimálně 30 % těchto tržeb v předchozím roce (§ 8 odst. 2 č. 159/1999 Sb.). Poslední ochranný institut, pojistná částka, má, s ohledem na existenci zákonné povinnosti poskytnout zákazníkům cestovní kanceláře, která se dostala do úpadku, plnění v celém rozsahu jejich nároků z porušené cestovní smlouvy, význam jen pro vztah mezi pojišťovnou a cestovní kanceláří. I při překročení pojistné částky je pojišťovna z titulu uzavřené pojistné smlouvy povinna plnit v plném rozsahu, jelikož ujednání v pojistné smlouvě, které plnění ve vztahu k zákazníkovi omezuje, je neplatné pro rozpor se zákonem o cestovním ruchu. Při výplatě pojistného plnění vzniká pojišťovně pohledávka vůči cestovní kanceláři, která se dostala do úpadku. Popsaná koncepce je možná mimo jiné z toho důvodu, že ustanovení zákona o cestovním ruchu o pojištění záruky jsou speciální k zákonu o pojistné smlouvě. V pochybnostech o výkladu ustanovení vnitrostátního práva ve smyslu navrhovaném klientem, by měl soud přihlídnout ke své povinnosti vykládat ustanovení vnitrostátních předpisů, která provádějí ustanovení unijního práva, v souladu se smyslem a účelem směrnice 90/314, tzv. eurokonformně.

Pojišťovna a klient se v rámci své argumentace přeli především o to, zda ustanovení zákona č. 159/1999 Sb. a ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník¹³ o cestovní smlouvě lze vyložit eurokonformně, aniž by podaný výklad zákonných ustanovení byl výkladem *contra legem*. Pojišťovna tvrdila, že nikoli, přičemž jejím stěžejním argumentem bylo tvrzení, že s omezením pojistného plnění horní hranicí počítá ustanovení § 28 odst. 1 a 3 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, přičemž na tento zákon odkazuje ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 159/1999 Sb., podle kterého: „*není-li stanoveno jinak, řídí se povinné pojištění záruky zákonem o pojistné smlouvě*“.

Obvodní soud pro Prahu 2 ve svém prvním rozsudku postavil na jisto, že se „*zcela ztotožňuje s právním hodnocením učiněným žalobcem, který svůj nárok opírá o citovaná zákonná ustanovení občanského zákoníku o cestovní smlouvě a zákona o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu*“¹⁴. Dále pak argumentoval takto:

„*Smyslem právní úpravy pojištění záruky za nároky zákazníků cestovních kanceláří je poskytnout jim v případě úpadku cestovní kanceláře plnění v takové výši, v jaké by měla povinnost tyto nároky uspokojit samotná cestovní kancelář, kdyby k jejímu úpad-*

¹³ Spory vznikly za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a proto na ně nový občanský zákoník nedopadl. Ze stejného důvodu je všude v textu článku a textu citovaných rozsudků používán pojem „cestovní smlouva“ namísto aktuálního pojmu „smlouva o zájezdu“.

ku nedošlo. Jakýkoli jiný výklad by totiž vedl k závěru, že dohodou cestovní kanceláře s příslušnou pojišťovnou by sice naoko cestovní kancelář dostala svým zákonným povinnostem, avšak oba subjekty by vyloučily možnost spotřebitele domoci se svých zákonných nároků, a zcela by tak popřely smysl zákona. Soud souhlasí s názorem žalobce, že nároky zákazníků z cestovní smlouvy jsou kogentně stanoveny příslušnými ustanoveními občanského zákoníku o cestovní smlouvě, a tato právní úprava je ve vztahu k zákonu o pojistné smlouvě speciální. Dle názoru soudu tak nelze použít omezení pojistného plnění vyplývající ať již z § 28 odst. 1 a odst. 3 zákona o pojistné smlouvě, či pojistných podmínek pojišťovny, neboť soukromoprávní ujednání dvou podnikatelských subjektů nemůže vést k vyloučení nebo omezení zákonných nároků spotřebitele, který navíc na toto soukromoprávní ujednání nemá jakýkoliv vliv. Ujednání pojišťovny s cestovní kanceláří, které omezuje práva spotřebitele a popírá smysl zákona, je tak ve vztahu ke spotřebiteli neplatné a neúčinné. Jak vyplývá z citovaného ustanovení § 8 zákona, je zde stanovena povinnost cestovní kanceláři sjednat pojištění, přičemž minimální hranice 30 % ročních plánovaných tržeb směřuje evidentně k tomu, aby výše pojištění odpovídala rozsahu podnikání cestovní kanceláře a nepoškozovala pojišťovnu, na druhou stranu z tohoto ustanovení nelze dovodit, že by při nesplnění této povinnosti, ať již ze strany pojišťovny či cestovní kanceláře, mělo toto porušení právní povinnosti vést ke zhoršení postavení spotřebitele. Kromě toho, jak vyplývá z odstavce 3 téhož paragrafu, má pojišťovna prostředky k tomu, aby si plnění povinností stanovených cestovní kanceláří zajistila, neboť má přístup ke všem dokladům, které souvisejí s pojištěním zájezdů a v případě pochybností má možnost žádat vysvětlení. Je navíc svobodnou volbou pojišťovny, zda uzavře s cestovní kanceláří příslušné pojištění záruky a za jakých podmínek se tak stane, jakýkoli smluvní přímus (kontraktační povinnost) zde není. Při srovnání možností, které dává zákon pojišťovně a povinností, které ukládá cestovní kanceláři, je nepředstavitelné, aby mohlo být kladeno k tíži spotřebitele – zákazníka cestovní kanceláře – že se cestovní kancelář snažila vyhnout svým povinnostem k uzavření odpovídajícího pojištění, případně že pojišťovna podcenila zjišťování pravdivosti údajů poskytnutých cestovní kanceláří.

Zákazník cestovní kanceláře může zjistit pouze to, zda cestovní kancelář má uzavřeno pojištění proti úpadku, nemá však žádnou možnost ověřit, zda toto pojištění je řádné, co je jeho obsahem, případně jaké je pojistné krytí. Jedná se o informace, které spotřebitel nejen nemůže mít, ale které jej ani zajímat nemusejí, neboť právě k ochraně jeho vynaložených prostředků je příslušná právní úprava stanovena. Naproti tomu pojišťovna disponuje takovými zákonnými prostředky, které jí proti cestovní kanceláři umožňují, aby svá případná rizika minimalizovala. Jako podnikatel dokáže sama na základě příslušných podkladů, které má možnost od cestovní kanceláře vyžadovat, vyhodnotit vhodnost navrhovaného pojištění, jeho rozsah, výši pojistného plnění, cenu takového pojištění a další faktory, jež jsou pro uzavření pojistky důležité. Šíří smluvní volnosti v daném případě podtrhuje i skutečnost, že pojišťovně žádný právní předpis neukládá povinnost, aby příslušnou pojistnou smlouvu s cestovní kanceláří uzavřela a je pouze na ní, za jakých podmínek tak učiní. Obsah smluvních ujednání je v rukou smluvních stran, kterými je pojišťovna a cestovní kancelář; v případě zjištění, že cestovní kancelář uvedla pojišťovně nepravdivé údaje, má pojišťovna možnost na tuto

skutečnost reagovat. Spotřebitel není smluvní stranou této smlouvy, je pouze beneficentem a proto jakákoli smluvní ujednání mezi dvěma podnikateli nemohou být vykládána k jeho tíži. Pojišťovně je z právního předpisu znám účel a smysl pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře (jímž je plná náhrada ceny zájezdu), pročež obrana spočívající v nedostatečném rozsahu pojistného krytí vyplývajícím z pojistné smlouvy, kterou sama uzavřela, je zjevně účelově alibistická a dovolává se porušení vlastní právní povinnosti. Z uvedeného důvodu soud uzavírá, že ani limit pojistného plnění sjednaný mezi smluvními stranami pojistné smlouvy nemůže vést k odmítnutí plnění spotřebiteli, protože ten není smluvní stranou tohoto právního vztahu, za situace, kdy jeho práva jsou dána zákonem.“

S argumentací žalované pojišťovny se soud v prvním rozsudku vypořádal následovně:

„Žalovaná především dovozuje, že citovaná směrnice Rady 90/314/EHS byla do českého právního řádu transponována vadně, a proto za závazky cestovní kanceláře má zákazníkům cestovních kanceláří odpovídat stát. K tomuto závěru vede žalovanou výklad judikatury Soudního dvora Evropské unie a vlastní gramatický výklad příslušných zákonných ustanovení vnitrostátního práva. Žalovaná sice správně uvádí účel směrnice, kterým je zajištění efektivní záruky vrácení všech peněz a repatriace spotřebitelů v případě insolvence poskytovatele zájezdu, avšak následně bez dalšího vychází z premisy, že tento účel není v příslušných zákonných ustanovení dodržen, když za tuto situaci nenese (zcela přirozeně) odpovědnost pojišťovna, [...] avšak samotný český stát...“

V této souvislosti soud uvádí, že povinnost pojišťovny plnit za cestovní kancelář v plném rozsahu veškeré pojištěné riziko dovodil logickým, systematickým i teleologickým výkladem shora uvedených právních norem a shledal tak nárok žalobce po právu. Vyplývá-li nárok žalobce z platného práva, nelze hovořit o vadné transpozici příslušné směrnice a přímý účinek takto údajně vadně transponované směrnice tudíž nemůže nastat. Poukaz žalované na rozhodnutí ESD C-140/97 ve věci Walter Rechberger a další proti Rakousku není přílehlavý. V tomto rozhodnutí ESD konstatoval, že není důležité, jakým způsobem je článek 7 směrnice 90/314/EHS proveden, smyslem je, aby byla v případě úpadku cestovní kanceláře spotřebiteli účinně zajištěna zpáteční doprava a vrácení vložených prostředků.

V případě, že by spotřebiteli v důsledku nesprávného provedení čl. 7 směrnice vznikla škoda, mohl by se na členském státu domáhat její náhrady. S uvedenými závěry Soudního dvora nelze než souhlasit, avšak o takový případ se v daném případě nejedná. Spotřebiteli dosud z titulu údajně vadného provedení směrnice škoda vzniknout nemohla, neboť nárok zákazníka cestovní kanceláře proti pojišťovně byl dovozen výkladem vnitrostátních právních předpisů, kterými byla příslušná směrnice provedena a dle názoru soudu žádné ustanovení citovaných zákonů nenasvědčuje tomu, že by transpozice směrnice do českého právního řádu nebyla řádná, jak tvrdí žalovaná. Citovaný rozsudek navíc nedává odpověď na otázku, zda konkrétní česká vnitrostátní zákonná úprava odpovídá zamýšlenému výsledku, který je sledován předmětnou směrnicí.

Žalovaná se domnívá, že pojistná částka nemůže pokrývat celý závazek cestovní kanceláře vůči jejím zákazníkům s odůvodněním, že to zákon v § 8 odst. 2 vylučuje stanovením povinnosti cestovní kanceláře sjednat pojištění záruky na pojistnou částku

v minimální výši 30 % ročních plánovaných tržeb z prodeje zájezdu, nebo v případě, že tyto tržby mají být nižší než tržby v předchozím roce, na pojistnou částku minimálně 30 % těchto tržeb v předchozím roce. Jak bylo již výše uvedeno, tento právní závěr žalované považuje soud za nesprávný, neboť zcela pomíjí účel a smysl ochrany spotřebitele, který lze snadno zjistit tradičními metodami výkladu právních norem. Uvedené ustanovení, jak bylo již výše řečeno, směřuje k minimalizaci rizik pojišťovny, které je uložena povinnost plnit za cestovní kancelář vše, co by musela cestovní kancelář jinak svým zákazníkům plnit sama. Naopak i pouhým jazykovým výkladem tohoto ustanovení lze dospět k závěru, že zásada plné náhrady uvedená v § 6 zákona z pojištění záruky tím není nijak dotčena (viz znění: „... je povinna sjednat pojištění v rozsahu § 6...“). Cestovní kancelář je tudíž povinna sjednat pojištění pokrývající veškeré nároky zákazníků, nikoli jen jejich část, přičemž dle ust. § 7 odst. 3 zákona, v případě porušení povinnosti cestovní kanceláře poskytnout pojišťovně pravdivé a úplné podklady, je pojišťovna bez- tak povinna plnit v plném rozsahu a proti cestovní kanceláři má nárok na náhradu škody.

Žalovaná se ve své obraně též pozastavila nad údajnou absencí právního titulu k plnění zákazníkům v celém rozsahu, protože tímto titulem je pouze pojistná smlouva. Pokud by bylo plněno nad rámec pojistné smlouvy, bylo by plněno bez právního důvodu. Také tento právní závěr žalované je dle názoru soudu nesprávný. Jak bylo uvedeno výše, pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře musí pokrývat v celém rozsahu nároky, které by měla svým zákazníkům plnit sama cestovní kancelář. Právním titulem je tak skutečně pojistná smlouva uzavřená mezi cestovní kanceláři a pojišťovnou. Jestliže však tyto smluvní strany uzavřou v rozporu se zákonnou povinností smlouvu nespĺňující zásadu plné náhrady, pak právním následkem je v takovém případě ve smyslu ust. § 6 odst. 3 zákona neplatnost příslušného smluvního ujednání a právním důvodem plnění je odpovědnost za škodu. V této souvislosti dlužno znovu zmínit, že porušení zákonné povinnosti dvou podnikatelů, tedy „dodavatelů“ ve smyslu § 52 odst. 2 o.z. nemůže jít k tíži zákazníka chráněného spotřebitelským právem. Právní závěr žalované o „plnění bez právního důvodu“ je tudíž lichý.

Důležitým samostatným argumentem žalované pojišťovny bylo, že eurokonformní výklad není ve věci možný, jelikož mu brání povinnost stanovená pojišťovně zákonem č. 37/2004 Sb. o pojistné smlouvě. Soud v prvním rozsudku k tomu argumentu zdůraznil, že: *„jakkoli je v citovaném ust. § 6 odst. 2 zákona uvedeno, že: ‚není-li tímto zákonem stanoveno jinak, řídí se povinné pojištění záruky příslušnými ustanoveními zvláštního zákona‘, a tímto zvláštním zákonem je zákon o pojistné smlouvě, použije se onen zvláštní zákon subsidiárně. Vzájemný vztah obou předpisů je tedy přesně opačný, než by mohlo vyplývat z pouhého gramatického výkladu: obecným je zákon o pojistné smlouvě, speciálním je zákon č. 159/1999 Sb. Právě v tomto zákoně je pak (spolu s příslušnými ustanoveními hlavy XXI. o. z., které je třeba používat společně) ono ‚stanoveno jinak‘, což je zmíněná povinnost sjednat pojištění záruky v celém rozsahu.“*

První proklientský rozsudek byl bezprostředně následován několika dalšími proklientskými rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 2.¹⁴ Autorka je toho názoru, že jen část těchto proklientských rozsudků vycházela z názorové shody s argumentací naznačenou prvním rozsudkem. Z průběhu jednání před soudem bylo u některých soudců evidentní, že nejsou rozhodnutí a jen se vezou na proklientské „vlně“, která jistou dobu trvala.

Klienti slavili úspěch také před odvolací instancí, tj. před Městským soudem v Praze. Senát 15 Co ve svém rozsudku č.j. 15 Co 471/2013-127 ze dne 18. 2. 2014 rozvedl proklientskou argumentaci Obvodního soudu pro Prahu 2 následujícím způsobem:

„Omezení pojistného plnění dle § 28 odst. 1 a 3 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, či na základě pojistných podmínek pojišťovny nepřichází v úvahu, neboť by došlo k vyloučení nebo k omezení zákonných nároků spotřebitele. Takové ujednání by omezilo právo spotřebitele a popřelo by smysl zákona. Ustanovení § 8 odst. 2 CestRuch má za cíl snížit rizika pojišťovny, které je uloženo povinnosti plnit za cestovní kancelář vše, co by jinak musela plnit sama cestovní kancelář. V žádném případě však nelze toto ustanovení vykládat tak, že by mohlo značit snížení plné náhrady uvedené v § 6 CestRuch. Tomuto závěru nasvědčuje i § 7 odst. 3 CestRuch, v němž je uvedeno, že v případě porušení povinnosti CK poskytnout pojišťovně pravdivé a úplné podklady, je pojišťovna povinna plnit v plném rozsahu a proti CK má nárok na náhradu škody. Je tak zřejmé, že zákon vychází ze zásady plné náhrady uvedené v § 6 CestRuch. Je věci pojišťovny, aby se řádně seznámila s podklady od cestovní kanceláře a na základě nich uvážila, zda s cestovní kanceláří uzavře pojištění záruky, či nikoliv a jaké budou podmínky pojistné smlouvy. Skutečnost, že pojišťovna tuto svoji možnost nedostatečně využila nebo že cestovní kancelář neposkytla pojišťovně úplné či pravdivé údaje nemůže být přičtena k tíži spotřebitele, který nemůže obsah pojistné smlouvy ani výši pojistné částky žádným způsobem ovlivnit.

Soud prvního stupně proto zcela správně uzavřel, že výše limitu pojistného plnění sjednaného mezi smluvními stranami nemůže být důvodem pro odmítnutí plnění spotřebiteli, který má nárok na plnění v takové výši, v jaké měla jeho nároky uspokojit cestovní kancelář.“

Rozsudek ve prospěch klientů potvrdil také senát 51 Co Městského soudu v Praze.¹⁵

ZAMÍTAVÉ ROZSUDKY

Poté, co se první proklientská vlna převalila, ale přišla vlna zamítavých rozsudků.¹⁶ Prvním zamítavým rozsudkem, který autorka zaznamenala, byl rozsudek

¹⁴ Srov. např. rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2, č.j. 11 C 15/2012-98 ze dne 7. 6. 2013, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2, č.j. 26 C 68/2012-82 ze dne 15. 8. 2013, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ve věci sp. zn. 41 C 68/2012 dne 10. 10. 2013.

¹⁵ Srov. rozsudek č.j. 51 Co 38/2014 – 165 ze dne 28. 3. 2014.

¹⁶ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 č.j. 13 C 129/2012-91 ze dne 5. 3. 2014 nebo rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 č.j. 10 C 81/2012 – 206 ze dne 25. 3. 2014.

Obvodního soudu pro Prahu 2 č.j. 13 C 129/2012-91 ze dne 5. 3. 2014. Za pozoruhodnou považuje autorka následující argumentační linku rozsudku:

„Soud pouze na okraj poznamenává, že nemohl jít cestou ‚eurokonformního výkladu‘ zákona ve prospěch žalobkyně jako spotřebitelky, jak požadovala sama žalobkyně, a přiznat jí žalobou požadovanou částku, neboť by tak skutečnost, že zákonodárce, ač původně měl v úmyslu stanovit minimální limit pojistné částky ve výši 50 % ročních plánovaných tržeb z prodeje zájezdů cestovní kanceláře, následně tento limit snížil na pouhých 30 %, šla zcela nezákonně k tíži žalované, která by byla případným rozhodnutím soudu nucena poškodovat zájmy svých akcionářů i zákazníků (zde v převážné většině rovněž spotřebitelů) a plnit nad limit sjednaný v souladu se zákonem (č. 159/1999 Sb. i č. 37/2004 Sb.). Soud uzavírá, že v případě, že škody způsobené cestovní kanceláří jsou vyšší než sjednaný limit pojistného plnění t.j. pojistná částka, není pojišťovna povinna plnit nad tento limit, neboť jí to neukládá žádné zákonné ustanovení.“

V rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 č.j. 10 C 81/2012 – 206 ze dne 25. 3. 2014 se můžeme navíc dočíst, že:

„Je pravdou, že žalobkyně nebyla smluvní stranou při uzavírání pojistné smlouvy mezi cestovní kanceláří a pojišťovnou a tudíž její obsah nemohla ovlivnit. To však žalobkyni nebránilo v tom, aby si sama uzavřela s jakoukoliv pojišťovnou samostatně cestovní pojistnou smlouvu (pojištění pro případ neuskutečnění zájezdu) a nespolehala pouze na pojištění cestovní kanceláře proti úpadku. Ochrana spotřebitele nemůže být bezbřehá, zvláště za situace, kdy má jiné možnosti jak předcházet vzniku škody. Ochrana spotřebitele též nemůže být tak rozsáhlá, aby popírala další právní principy, např. princip právní jistoty, kdy žalovaná postupovala při uzavírání pojistné smlouvy v souladu se zákonem a pojistnými podmínkami schválenými dvěma ministerstvy a měla legitimní očekávání, že může být zavázána poskytnout plnění pouze do sjednaného limitu pojistného plnění.“

Ve světle vnitrostátního i evropského práva se pak úprava ochrany zákazníků cestovních kanceláří jeví jako diskriminující ve vztahu k jiným spotřebitelům, kteří se dostanou do stejné situace (platební neschopnost jiných podnikatelů než cestovních kanceláří), jejichž práva však nejsou chráněna vůbec, ačkoliv se v jejich případě může jednat o mnohonásobně vyšší škody (např. při zaplacení celoživotních úspor stavební firmě na stavbu rodinného domu, která se následně dostane do úpadku, dům nepostaví a peníze nevrátí).“

Rovněž zamítavé rozsudky získaly své stoupence u některých senátů Městského soudu v Praze.¹⁷ Ve věci č.j. 53 Co 302/2014-252 ze dne 20. 11. 2014 Městský soud potvrdil zamítavý rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 s následujícím odůvodněním:

„V prvé řadě nutno poukázat na zcela konkrétní a jakýmkoli výkladem nezpochybnitelné ustanovení § 6 odst. 1 CestRuch, dle kterého je to cestovní kancelář, kdo je povinen sjednat pojištění záruky pro případ úpadku tak, aby zákazníkovi pro zamýšlené případy vzniklo právo na plnění uváděná pod písmeny a) až c), pojišťovně v tomto směru zákon žádnou povinnost neukládá. Stejná povinnost pak opět a pouze pro cestovní

¹⁷ Srov. rozsudek Městského soudu v Praze č.j. 72 Co 79/2014-164 ze dne 21. 5. 2014 a rozsudek č.j. 53 Co 302/2014-252 ze dne 20. 11. 2014.

kancelář vyplývá i z § 8 odst. 2 CestRuch, dle kterého je kancelář povinna sjednat pojištění v rozsahu § 6 CestRuch na pojistnou částku minimálně 30 % ročních plánovaných tržeb z prodeje zájezdů nebo v případě, že tyto tržby mají být nižší než v předchozím roce, na pojistnou částku minimálně 30 % těchto tržeb v předchozím roce. Výkládat tato ustanovení jakkoli v neprospěch žalované pojišťovny, či z nich dovozovat její povinnost plnit nad rámec sjednané pojistné smlouvy nepřichází v úvahu. Citovaná ustanovení ve spojení se správným poukazem na dohledovou a kontrolní činnost ministerstev a ČNB a poukazem na jednoznačné vyjádření důvodové zprávy nevzbuzují žádných pochyb o tom, že záměrem zákonodárce bylo uvedenou úpravou povinnost cestovní kanceláře vůči klientům jako spotřebitelům pokrýt, a tím záměr směrnic naplnit, zároveň tento konkrétní případ dokladuje, že se tak stalo měrou nedostatečnou. O nedostatečném včlenění směrnice do našeho právního řádu spolehlivě vypovídá i ujednání všeobecných smluvních podmínek o poměrném rozdělení nároků klientů v případě, že jejich součet přesáhne pojistnou částku. Pakliže tyto pojistné podmínky výslovně podléhají schválení státního orgánu a je dle nich udělována koncese, je zjevné, že předem s možností neúplného, tedy poměrného uspokojování klientů z pojištění předem počítají, tedy to, že státní orgán vzal předem na vědomí, že uvedená situace může nastat a byl s tím srozuměn. Z uvedeného nelze dovodit jiný závěr než ten, směrnicí nerespektoval v požadovaném rozsahu jejího záměru.

Za zcela správné považuje odvolací soud i závěry soudu prvního stupně o tom, že vztah mezi žalobkyní a žalovanou není vztahem zákazníka a spotřebitele, ten je dán pouze mezi zákazníkem a cestovní kanceláří, a pokud ta nároky spotřebitele nespĺnila v rozsahu, který jí ukládá zákon, nelze tuto povinnost přenášet na pojišťovnu.

Napadený rozsudek tak správně uzavřel, že pojišťovna postupovala v souladu se zákonnou úpravou, platně sjednala pojistnou smlouvu s pojistným limitem speciálně pro tento případ pojištění zákonem vymezeným jeho minimální dolní hranicí, a dle této smlouvy řádně uspokojila nárok žalobkyně. Skutečnost, že takové jednání nepostačuje k povinnostem vyplývajícím pro cestovní kancelář ze zákonné úpravy, nelze pojišťovně klást k tíži a je pouhým dokladem toho, že zákonodárce pro postup dle směrnice nepoužil dostačující zákonný nástroj. Žalobkyně žádá po žalované plnění, které jí neukládá žádný právní předpis ani žádný smluvní vztah a její žaloba proto nemůže být důvodná.“

DOVOLÁNÍ A ÚSTAVNÍ STÍŽNOSTI

Význam sporu pro obě dvě strany způsobil, že obě strany byly připraveny hájit svou pozici v případě neúspěchu také cestou mimořádného opravného prostředku, jakým je dovolání, a také cestou ústavní stížnost. Ve sporech, ve kterých autorka vystupuje jako advokátka zastupující klienty cestovních kanceláří v úpadku, byly postupně podány tři ústavní stížnosti a dvě dovolání.

Jedna ústavní stížnost byla podána žalovanou pojišťovnou Generali, která byla na základě pravomocného rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. 3. 2014, č.j. 51 Co 38/2014-165 (citován výše), povinna zaplatit klientovi cestovní kanceláře doplatek pojistného plnění do plné jím zaplacené ceny zájezdu a uhradit mu náklady soudního řízení.

Generali se svou ústavní stížností proti citovanému rozsudku neuspěla. Ústavní soud usnesením ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 2334/114, její ústavní stížnost odmítl a k citovanému rozsudku Městského soudu v Praze uvedl, že: „*V ústavní stížnosti Ústavní soud však neshledal nic, co by věc posunulo do ústavněprávní roviny. Napadená rozhodnutí jsou pečlivě odůvodněna a Ústavní soud neshledává, že by byly projevem svévole, či v extrémním rozporu s principy spravedlnosti.*“

Citované usnesení ÚS ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. I. ÚS 2334/114, naznačilo, že výklad soudu ve prospěch spotřebitele je ústavně přípustný. Citované usnesení Ústavního soudu ale v praxi následně nezabránilo Městskému soudu v Praze, aby v jiné obdobné věci rozsudkem ze dne 20. 11. 2014, č.j. 53 Co 302/2014-252, rozhodl pro změnu ve prospěch pojišťovny (viz rozsudek citovaný výše).

Podruhé se Ústavní soud spory zabýval na základě ústavní stížnosti klientky cestovní kanceláře podané proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 5. 3. 2014, č.j. 13 C 129/2012-91. I tuto ústavní stížnost vedenou pod sp. zn. I. ÚS 1868/14 však stejný senát Ústavního soudu dne 24. 2. 2015 odmítl, jelikož „*nedosáhla svým obsahem ústavní úrovně, tím méně pak úrovně, mimořádně závažného pochybení ‘obecných soudů, která je v těchto případech požadována [...], aby mohla být ústavní stížnost shledána opodstatněnou.*“ Tím vytvořil poněkud absurdní situaci, která mohla svádět k myšlence, že ústavní je jak rozhodnutí ve prospěch tak rozhodnutí v neprospěch spotřebitele. Ústavní soud v odmítavých usneseních rovněž apeloval na to, aby se k věci vyjádřil Nejvyšší soud, jako orgán, jehož úkolem je sjednocovat judikaturu obecných soudů.

Proto bylo i pro autorku skutečným překvapením, když uprostřed léta 2015, dne 16. 7., Ústavní soud meritorně rozhodl o ústavní stížnosti sp. zn. III. ÚS 1996/13¹⁸ proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2, č.j. 22 C 68/2012-90 dne 26. 3. 2013, a to tak, že nálezem ústavní stížnost zamítl.¹⁹

NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU

Překvapení v podobě meritorního rozhodnutí Ústavního soudu se konalo proto, že třetí senát Ústavního soudu se jinak než jeho kolega vypořádal s posouzením tzv. ústavní bagatelnosti věci.²⁰ Ústavní soud v bodě 29 nálezu podotkl, že stěžovatelce se sice nepodařilo prokázat, že by případ nebyl po kvantitativní stránce bagatelní, ovšem po kvalitativní stránce podle něj případ rozhodně bagatelní není „*s ohledem na dopad rozhodnutí Ústavního soudu na právní jistotu a stabilitu práva i uzavíraných smluv aktérů v této oblasti právního styku (stát a jeho dozorové orgány, cestovní kanceláře a cestovní agentury, pojišťovny a klienti cestovních kanceláří jako spotřebitelé), nehledě na důsledky, které by mohla nejednotná judikatura obecných soudů vyvolat. Ústavní soud tak ve vztahu k základnímu požadavku stěžovatelky (sub 3) uzavírá, že z výše uve-*

¹⁸ Z hlediska času šlo vůbec o první podanou ústavní stížností k této problematice.

¹⁹ Nález je nyní dostupný také ve výběru judikatury Ústavního soudu jako ÚS 1995/2015.

²⁰ Ústavní soud dal ve své rozhodovací praxi najevo, že v případech bagatelních věcí, u nichž procesní úprava nepřipouští odvolání, jako tomu bylo také v případě rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2, č.j. 22C 68/2012-90 ze dne 26. 3. 2013, je v podstatě – s výjimkou zcela extrémních rozhodnutí obecného soudu – ústavní stížnost vyloučena (srov. rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 405/04, [43/2004 Usu.], obdobně další sp. zn. IV. ÚS 695/01, sp. zn. IV. ÚS 248/01, sp. zn. IV. ÚS 8/01).

dených důvodů je věc s ohledem na svůj význam meritorně projednatelná. Současné není bez významu, že bez ohledu na bagatelnost předmětu sporu může s ohledem na pravděpodobnost opakujících se případů mít dopad na její právní pozici (dotčenost stěžovatelky v právu na podnikání podle čl. 26 odst. 1 Listiny), stejně jako na pozici ostatních subjektů v této oblasti (zákazníci – spotřebitelé, pojišťovny, cestovní kanceláře a Česká republika jako členský stát Evropské unie z hlediska požadavků, které na něj její právo klade).“

Skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnost proti proklientskému rozsudku zamítl, znamená, že neshledal v ústavní rovině na napadeném rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 vady.²¹ V nálezu lze přitom identifikovat minimálně pět dílčích důvodů, o které Ústavní soud svůj zamítavý postoj opřel:

- Zaprvé, Česká republika je povinna dodržovat princip ochrany spotřebitele jako princip, na kterém je založeno právo Evropské unie.²²
- Zadruhé, i pro moc soudní v České republice platí povinnost povinnost interpretovat a aplikovat vnitrostátní právo „eurokonformním“ způsobem, tedy při více výkladových variantách volit tu, jež bude v souladu s právem Evropské unie, v daném případě zejména v souladu s pravidly stanovenými ve směrnici 90/314.²³
- Zatřetí, soudní moc České republiky je při použití ustanovení vnitrostátního práva přijatých za účelem provedení povinností stanovených směrnicí 90/314 povinna přihlídnout k veškerým pravidlům vnitrostátního práva a vyložit je v co možná největším rozsahu ve světle znění, jakož i účelu směrnice 90/314, aby tak mohlo být dosaženo rozhodnutí, které je v souladu s cílem jí sledovaným.²⁴
- Začtvrté, obecný soud splnil uvedené povinnosti, jestliže klientské žalobě vyhověl.²⁵
- Zapáté, eurokonformní výklad v dané věci není výkladem *contra legem*, který ani podle Soudního dvora EU nemůže být přijat s cílem dosažení konformity s unijním právem. Ústavní soud v tomto bodě podotkl, že pojem „zvláštní předpis“ použitý v § 6 odst. 2 zákona č. 159/1999 Sb., který argumentačně využívá žalovaná, nemusí vždy znamenat totéž co speciální předpis (*lex specialis*) s následnou nutností před-

²¹ Srov. bod 52 nálezu: „V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a že vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou svým vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vzhledem k tomu nutno vycházet z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad „podústavního“ práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady). Jde-li o proces interpretace a aplikace tzv. podústavního práva, ten zpravidla bývá stížen uvedenou vadou, jestliže obecné soudy nezohlední správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc, nebo se dopustí – z hlediska spravedlivého procesu – neakceptovatelné „libovůle“, spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. jenž odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinálnímu) chápání dotčených právních institutů.“

²² Srov. bod 46 nálezu.

²³ Srov. bod 47 nálezu.

²⁴ Srov. bod 48 nálezu.

²⁵ Srov. bod 48 nálezu.

nosti aplikace speciálního ustanovení. A dále uvedl: „*Může též, jako v tomto případě, znamenat jen to, že ve věcech neupravených zákonem č. 159/1999 Sb. se měl použít již zákon č. 37/2004 Sb., popř. občanský zákoník (stav akcesority a subsidiarity). Avšak ani pro případ akcesority a subsidiarity by nebylo možné stanovisko stěžovatelky uplatnit, neboť by se tím aplikace zákona č. 159/1999 Sb. dostala do rozporu s ústavním pořádkem a unijním právem, jak bylo výše uvedeno.*“²⁶

Argumentace Ústavního soudu podle názoru autorky graduje v bodě 52 nálezu, v jehož závěru Ústavní soud jako obiter dictum výslovně uvádí: „[s]tojí-li obecný soud před volbou mezi rovnocennými výkladovými variantami v rovině podústavního práva, je nutno preferovat ústavněkonformní a eurokonformní výklad.“

Ústavní soud rovněž objasnil, že v předmětné věci není důvod k položení předběžné otázky, neboť se jedná již o otázku Soudním dvorem EU objasněnou („act elairé“).

ÚKOL PRO NEJVYŠŠÍ SOUD

Pokud jde o dovolání, za účelem sjednocení judikatury nižších soudů byla k Nejvyššímu soudu ČR již podána nejméně dvě dovolání. Z toho jedno klientem a jedno pojišťovnou Generali. Jedná se o dovolání pojišťovny Generali proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 18. 2. 2014, č.j. 15 Co 471/2013-127, které je u Nejvyššího soudu vedeno pod sp. zn. 23 Cdo 4545/2014, a o dovolání klientky cestovní kanceláře proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. 5. 2014, č.j. 72 Co 79/2014-164, které je u Nejvyššího soudu vedeno pod sp. zn. 32 Cdo 139/2015.

Obě dovolání se nicméně týkají částky pod 50 000 Kč a je tedy otázkou, zda budou Nejvyšším soudem vůbec přijata.²⁷ Autorka by obsah rozhodnutí Nejvyššího soudu nerada předjíkala, i když jako advokátka klientů doufá, že Nejvyšší soud, jestliže bude rozhodovat ve věci, vyjde z názoru, který Ústavní soud formuloval ve svém *obiter dictum*.

DOPADY ROZSUDKŮ

Přestože na podzim roku 2015, kdy byl sepsán tento článek, ještě právní spor nebyl definitivně vyřešen, je nepochybné, že rozsudky, které byly k této problematice od roku 2013 doposud vyneseny, a zejména pak nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1996/13 ze dne 16. 7. 2015, měly významný mediální ohlas, působily silou přesvědčivosti na další soudy rozhodující v obdobných věcech a ovlivňovaly jednání subjektů přímo nebo nepřímo zúčastněných na sporu, tj. klientů, pojišťoven, cestovních kanceláří i státu, zejména Ministerstva pro místní rozvoj.

²⁶ Srov. bod 51 nálezu.

²⁷ Srov. § 238 odst. 1 písm. c) o.s.ř., podle kterého dovolání není přípustné: „*proti rozsudkům a usnesením, v nichž dovoláním napadeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč, ledaže jde o vztahy ze spotřebitelských smluv a o pracovněprávní vztahy; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží.*“ Autorka je toho názoru, že výjimka, která se týká vztahů ze spotřebitelských smluv byla zavedena za účelem ochrany spotřebitele, a nikoli k tomu, aby ji využívali i podnikatelé.

Spor mezi klienty a pojišťovnami byl od počátku v hledáčku všech médií. Zvýšený mediální ohlas mělo přirozeně podání prvních žalob²⁸ a poté vynesení prvního rozsudku ve věci, který byl proklientský. Po jeho vynesení autorka poprvé v této věci poskytovala rozhovory do rádia, televize i novin.²⁹ Jen některá média následně zachytila skutečnost podání ústavní stížnosti ve věci. Největší mediální ohlas ale přirozeně přineslo vynesení nálezu Ústavního soudu dne 16. 7. 2015.³⁰ Mediální sláva nálezu po praktické stránce způsobovala zvýšený počet telefonátů a emailů potenciálních klientů do kanceláře autorky s dotazy, zda stále existuje možnost podat proti pojišťovně žalobu. Ze zkušenosti s první vlnou „slávy“ spojené s prvním vítězným mediálně propíraným rozsudkem již autorka věděla, že vlna dotazů opadá přibližně po čtrnácti dnech, což se potvrdilo.

DOPAD NA ROZHODOVACÍ ČINNOST SOUDŮ

Výše bylo uvedeno, že první proklientský rozsudek spustil na nějaký čas vlnu dalších proklientských rozsudků. Soudy se tedy zejména v případě, že se svým rozhodnutím váhaly, rády nechaly inspirovat svým rozhodným kolegou. Tento fenomén ovšem opadl poté, co se objevily rozsudky pro jednu i pro druhou stranu.

Po právní stránce největší ohlas by měl být spojen s nálezem Ústavního soudu. Právo České republiky sice není precedenčního charakteru, a ani nálezy Ústavního soudu v tom směru nejsou výjimkou,³¹ přesto lze očekávat, že argumentace Ústavního

²⁸ Srov. např. Klienti zkrachovalé cestovní kanceláře chtějí zpět sto procent ceny. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/finance/bez-dovolene-i-bez-penez-klienti-zaluji-pojistovnu/r~i:article:739775/> [cit. 15. 11. 2015]. Klienti Parkam Holidays se chtějí soudit o odškodné. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-55016060-klienti-parkam-holidays-se-chteji-soudit-o-odskodne> [cit. 15. 11. 2015].

²⁹ Srov. např. Soud poprvé přikázal pojišťovně zaplatit plnou cenu za zrušený zájezd. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/lide-dostanou-plnou-nahradu-za-zrusenou-dovolenou-f8z-/ekonomika.aspx?c=A130328_213325_ekonomika_brd [cit. 15. 11. 2015]. Pojišťovny nesmí krátit plnění klientům zkrachovalých cestovek, rozhodl soud. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/pojistovny-nesmi-kratit-plneni-klientum-zkrachovalych-cestovek-rozhodl-soud--1193705?print=1 [cit. 15. 11. 2015]. ACK ČR: Rozsudek ohledně odškodnění klienta pojišťovnou potvrzen. Dostupné z: <http://www.ackcr.cz/tiskove-zpravy/rozsudek-ohledne-odskodneni-klienta-pojistovnou-potvrzen/> [cit. 15. 11. 2015].

³⁰ Srov. např. Náhradu zájezdu lze žádat čtyři roky po krachu cestovky. Dostupné z: http://zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/nahradu-zajezdu-lze-zadat-ctyri-roky-po-krachu-cestovky-1212090#utm_medium=sel-fpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylinkhttp://zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/nahradu-zajezdu-lze-zadat-ctyri-roky-po-krachu-cestovky-1212090 [cit. 15. 11. 2015]. Pojišťovny by podle ÚS měly v případě krachu cestovní kanceláře vyplácet celou cenu zájezdu. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/pojistovny-by-podle-us-mely-v-pripade-krachu-cestovni-kancelare-vyplacet-celou-cenu-zajezdu--1514408 [cit. 15. 11. 2015]. Podle Ústavního soudu by pojišťovny měly po krachu vyplácet celou cenu zájezdu. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/podle-ustavniho-soudu-by-pojistovny-mely-po-krachu-vyplacet-celou-cenu-zajezdu?browser=mobi> [cit. 15. 11. 2015]. Při krachu cestovky musí pojišťovna zaplatit vše, řekl soud. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/finance/pri-krachu-cestovky-musi-pojistovna-zaplatit-vse-rekl-soud/r~8c6c1d582fa811e5b4780025900fea04/> [cit. 15. 11. 2015].

³¹ Nejvyšší soud ČR se dokonce proti absolutní závaznosti nálezů Ústavního soudu vymezil usnesením sp. zn. 5 Tz 250/2001, v němž uvedl: „Pro obecné soudy až dosud není upravena a neexistuje jakákoliv závaznost nálezů Ústavního soudu pro jejich rozhodování, pokud nejde o rozhodování ve věci, v níž Ústavní soud již zrušil rozhodnutí obecného soudu a vyslovil přítom právní názor o tom, které úkony a doplnění

soudu bude působit silou přesvědčivosti. Ke dni sepsání tohoto článku, tedy v relativně krátké době po vydání nálezu, už ostatně autorka zaznamenala ve dvou věcech rozsudek ve prospěch klientů s odkazem na náleze Ústavního soudu.³²

PRAKTICKÝ DOPAD NA JEDNÁNÍ DOTČENÝCH SUBJEKTŮ

Pojišťovny byly po celou dobu trvání sporu konzistentní ve své argumentaci zastávané před soudem a důsledně ji respektovaly v komunikaci s klienty, kteří se na ně obraceli s žádostmi a předžalobními výzvami, ale také v komunikaci s cestovními kanceláři, státem i médií.

Pojišťovna Generali navíc již v roce 2012 vytáhla do boje zavedením zcela nového typu pojištění, tzv. cestovní pojištění pro případ neuskutečnění zájezdu, které mělo suplovat pojištění záruky pro případ úpadku, jelikož zákon č. 159/1999 Sb., podle pojišťoven neochrání klienty dostatečně.³³

Na postoj pojišťoven nic nezměnil ani náleze Ústavního soudu v červenci 2015. Na základě několika nových klientských výzev k plnění se autorka od pojišťovny dozvěděla, že pojišťovna sice rozhodnutí Ústavního soudu respektuje, ale pouze v daném projednávaném případě klienta zkrachovalé cestovní kanceláře I. Parkam Holidays. Pokud jde o plnění v dalších případech je pojišťovna toho názoru, že:

„proti Nálezu Ústavního soudu, jenž sám zdůrazňuje, že není nejvyšší instancí soudního řízení, stojí rozporná, i opačná rozhodnutí obecných soudů. Musíme vzít v úvahu, že působnost k sjednocení judikatury svěruje Nejvyššímu soudu České republiky (ust. § 14 zákona č. 6/2002 Sb.), nikoli soudu ústavnímu. Konečně jsme povinni respektovat i zákonný příkaz, ukládající pojišťovnám obezřetnost při podnikání. To především zahrnuje respekt k právním normám, jež pojišťovnictví regulují. Požadavek na poskytnutí pojistného plnění nad rámec sjednaného pojistného limitu však není dle našeho názoru v souladu s právními povinnostmi pojišťoven vyplývajícími zejména ze zákona o pojišťovnictví a zákona o pojistné smlouvě. Podle ustanovení § 8 odst. 2 zákona č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání a o výkonu některých činností v oblasti cestovního ruchu je zákonnou povinností cestovní kanceláře sjednat pojištění za pojistnou částku minimálně 30 % ročních plánovaných tržeb z prodeje zájezdů nebo v případě, že tyto tržby mají být nižší než tržby v předchozím roce, na částku minimálně 30 % těchto tržeb v předchozím roce. Pojistná smlouva výše uvedené cestovní kanceláře byla uzavřena na základě cestovních kanceláři doložených údajů plně v souladu s platnými předpisy České republiky.

Pojistná smlouva se mj. řídí ustanoveními zákona č. 37/2004 Sb., zákon o pojistné smlouvě. Podle ustanovení § 28 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě je pojist-

je obecný soud povinen provést. Soudci obecných soudů jsou při výkonu své funkce nezávislí a jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat (čl. 82 Ústavy) a soudce je při rozhodování vázán zákonem (čl. 95 odst. 1, věta před středníkem Ústavy).“ Rovněž Ústavní soud se v nálezu sp. zn. III. 127/96 vyjádřil, že „si je dobře vědom, že rozhodnutí o ústavní stížnosti zavazují pouze pro daný případ a nemají precedenční povahu“.

³² Srov. rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 č.j. 12 C 230/2013-227 ze dne 24. 9. 2015 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ve věci sp. zn. 30 C 230/2013 ze dne 11. 11. 2015.

³³ První cestovní pojištění pro případ neuskutečnění zájezdu. Dostupné z: <http://www.general.cz/tiskove-zpravy/prvni-cestovni-pojisteni-pro-pripad-neuskutecneni-zajezdu> [cit. 15. 11. 2015].

né plnění pojistitele omezeno horní hranicí, tedy limitem pojistného plnění. Odst. 3 téhož paragrafu stanoví, že limit pojistného plnění se stanoví na návrh pojistníka, v tomto případě tedy cestovní kanceláře. Pojišťovna není oprávněna určit limit pojistného plnění ani kontrolovat jeho dostatečnost z hlediska objemu možných závazků cestovní kanceláře.

Protože limit pojistného plnění, který si sjednala cestovní kancelář, nebyl dostatečný pro úhradu nároků vznesených jejími klienty v plné výši, plně v souladu s pojistnými podmínkami a pojistnou smlouvou, vyplatila Generali Pojišťovna a.s. pojistné plnění jednotlivým klientům cestovní kanceláře poměrně. Výše poskytnutého plnění odpovídá poměru cestovní kancelářů sjednaného limitu pojistného plnění vůči součtu všech vznesených oprávněných nároků jejich klientů.³⁴

Jinými slovy, pojišťovna stále odmítá plnit jinak než oproti pravomocnému rozsudku, který jí ukládá povinnost k plnění ve stanovené výši.

Spory zcela jednoznačně podnítily Ministerstvo pro místní rozvoj k přípravě novely zákona č. 159/1999 Sb.³⁵ Navrhované změny textu směřovaly jednoznačně k odstranění výkladových pochybností o tom, že existuje povinnost pojišťoven ke stoprocentnímu plnění.³⁶ Byť byla příprava novely využívána pojišťovnami v řízeních před soudem jako důkaz o tom, že platná a účinná novela se stoprocentním plněním nepočítá, Ministerstvo pro místní rozvoj od počátku sporů trvalo na tom, že je tomu jinak.³⁷ Nález Ústavního soudu pravděpodobně přispěl k tomu, že Poslanecká sněmovna předloženou novelu dne 16. 9. 2015 v navrhovaném znění schválila.³⁸ Předložená novela zákona nakonec nebyla schválena v navrhovaném znění. Ministerstvo pro místní rozvoj relativizovalo svůj několik let trvající postoj a v průběhu projednávání návrh novely Senátem připustilo omezení pojistného plnění a přislíbilo vytvoření tzv. garančního fondu.³⁹ Důvody k tomuto postupu však leží v politické rovině, zcela mimo rámec probíhajících soudních sporů.⁴⁰ Z pohledu dlouholetých klientských sporů je náhlá změna pozice Ministerstva pro místní rozvoj nekoncepční a pro klienty spíše skličující.

³⁴ Vyjádření Pojišťovny Generali k předžalobní výzvě klienta ze dne 14. 9. 2015.

³⁵ Text novely předložený vládou Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky je dostupný jako sněmovní tisk 276/0, část č. 1/6 z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=276&CT1=0> [cit. 7. 2. 2015].

³⁶ Viz navrhované znění § 6 zákona o cestovním ruchu, který ještě podle sněmovního tisku č. 276, který schválila Poslanecká sněmovna, zněl: „*pojistný limit nesmí být nižší než 30 % ročních plánovaných tržeb z prodeje zájezdů nebo v případě, že tržby mají být nižší než tržby v předchozím roce, minimálně 30 % těchto tržeb v předchozím roce, přičemž tento limit pojistného plnění musí být sjednán tak, aby v případě pojistné události, kterou je úpadek cestovní kanceláře, byly uspokojeny všechny nároky zákazníků*“.

³⁷ Ministerstvo pro místní rozvoj ostatně poskytl žalobcům v soudních řízeních v tomto smyslu své stanovisko.

³⁸ Tisková zpráva MMR ze dne 16. 9. 2015: Ochrana spotřebitelů na prvním místě. Dostupná z: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2015/Novela-MMR-ochrani-klienty-ne-poctivych-cestovke> [cit. 15. 11. 2015].

³⁹ Tisková zpráva MMR ze dne 25. 10. 2015 Ochrana trhu i spotřebitelů v cestovním ruchu je zachována. Dostupná z: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2015/Ochrana-trhu-i-spotrebitelu-v-cestovnim-ruchu-je-zachovana> [cit. 15. 11. 2015].

⁴⁰ V souvislosti s nálezem Ústavního soudu ze dne 16. 7. 2015 a s připravovanou novelou zákona č. 159/1999 Sb. se desítkám cestovních kancelářů na podzim roku 2015 dostalo od jejich pojišťoven nepřijemného sdělení, a sice obdrželi oznámení o výpovědi jejich pojistné smlouvy s následujícím odůvodněním: „*novela zákona 159/1999 Sb., která byla dne 16. 9. 2015 v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky schválena, ukládá pojišťovně povinnost poskytovat pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře bez jakéhokoli limitu pojistného plnění. Tato změna však zcela odporuje základním principům pojištění.*“

ZÁVĚR

Od roku 2012 doposud trvá spor mezi klienty cestovních kanceláří, které se očitly v úpadku, a pojišťovny, které popírají, že by měly v situaci, kdy byla cestovní kancelář podle jejich slov „podpojištěna“, vyplácet klientům pojistné plnění ve výši plné ceny zaplacené cestovní kanceláří za zájezd. Jedná se o čistě právní spor, kterému je však věnována nezanedbatelná mediální pozornost a který má praktické dopady na jednání jím přímo nebo nepřímo dotčených osob, tj. klientů, pojišťoven, cestovních kanceláří i státu, zejména Ministerstva pro místní rozvoj. Praxe ukázala, že soudy, byť podléhají jistým názorovým vlnám, nejsou jednotny v posouzení právní otázky na pozadí sporu. A to platí nejen pro soudy na úrovni nejnižších instancí, ale také pro úroveň odvolací, ba co víc, i pro různé senáty Ústavního soudu.

Spory jsou velice zajímavé z pohledu unijního práva, jelikož řešení právní otázky je závislé na rozsahu aplikace unijního práva ve věci. Jednotlivé rozsudky jsou sondou do schopnosti českých soudů vykládat právo ČR, v konkrétním případě zejména zákon č. 159/1999 Sb., eurokonformně, tj. v souladu s cílem a účelem směrnice 90/314. V tomto ohledu rozsudky prvoinstančních soudů poukazují na jistou nevyrovnanost soudů, pokud jde o pochopení unijního rozměru sporu. Zatímco některé soudy neměly s pochopením požadavku vyložit právo ČR v souladu se směrnicí problémy, jiné nepochopily, že úlohou soudu ČR není posuzovat, zda požadavky, které na ČR klade směrnice, jsou přípustné.

Spory byly od počátku sledovány všemi médii a postupně se informace o jejich průběhu stala jakýmsi evergreenem. Nejinak tomu bude minimálně v následujícím roce, jelikož ani náleze Ústavního soudu s pravděpodobností hraničící s jistotou nebyl posledním rozhodnutím ve věci. Nyní můžeme s napětím očekávat, zda Nejvyšší soud bude názorově ve shodě s Ústavním soudem přesvědčen, že cesta eurokonformního výkladu je nutná a nedává v konkrétním případě jinou možnost než žalobám klientů vyhovět.

Bez ohledu na postup soudů ve věci se sporné téma bude dozajista i v budoucnu skloňovat, jelikož Ministerstvo pro místní rozvoj, které v reakci na vznik sporů začalo již v roce 2012 připravovat novelu zákona o cestovním ruchu, jejímž cílem bylo ponechat břemeno stoprocentního plnění na pojišťovnách, v samém závěru legislativního procesu ustoupilo tlaku pojišťoven a cestovních kanceláří. Je však pochopitelné, že cestovní kanceláře se poté, co pojišťovny reagovaly na náleze Ústavního soudu a na schválení návrhu novely Poslaneckou sněmovnou, výpověďmi pojistných smluv, cítily existenčně ohroženy, a tedy tlak, který vytvořily na Senát, byl enormní. Návrh novely zákona č. 159/1999 Sb. v podobě odsouhlasené Senátem již tedy počítá s omezením pojistného plnění výši stanoveného limitu pojistného plnění. Pokud jde o aktuální znění zákona, který se použije na všechny běžící spory, setrvává Ministerstvo na svém stanovisku, že ten stanoví povinnost pojišťoven ke stoprocentnímu plnění.

V rozsahu a za podmínek stanovených touto novelou zákona nebudeme schopni toto pojištění nadále poskytovat tak, abychom vždy plně zaručili splnění zákonné povinnosti jednat s odbornou péčí a postupovat obezřetně. Pokud v dalším legislativním procesu dojde ke změnám, které by nám umožnily v provozování tohoto pojištění pokračovat, můžeme se vrátit k jednání o další spolupráci s Vámi v této oblasti.“ Citovaný text byl použit z klientského spisu autorů.

Zdá se, že Ministerstvo pro místní rozvoj aktuálně nemá připravenou legislativu ani další nástroje k vytvoření garančního fondu, nebo jiného nástroje, který bude klienty uspokojovat nad rámec plnění poskytnutého z pojištění záruky pro případ úpadku. Jistěže ideálně by případů, kdy plnění nebude dostačovat, mělo být v budoucnu méně, a to také proto, že by pojišťovny měly být poučeny z předchozích nezdarů a jednat s odbornou péčí, k čemuž jsou povinny. Praxe je ale plná překvapení, a proto autorku nepřekvapí, když do doby, než stát garanční fond nebo jiný nástroj vytvoří, se ocitne v úpadku další cestovní kancelář. Situace bude pak po právní stránce ulehčena tím, že již bude evidentní, že tito zákazníci se mají obracet se svými nároky přímo na stát s žádostí o náhradu škody.

Právě s ohledem na nedávný legislativní vývoj hodnotí autorka vývoj celé sporné problematiky spíše hořce. Přes úspěchy klientů v několika jednotlivých případech, kde se klientům podařilo dosáhnout pravomocného rozsudku ve svůj prospěch a výplaty požadovaného plnění, což autorka vnímá i jako svůj profesní úspěch, je zřejmé, že stát ani po čtyřech letech sporů neposkytl klientům nástroj jak přímočaře, tj. aniž by se sami přičinili žalobou, získat plnění, na které mají podle směrnice 90/314 nárok.

Navíc, v případech, které byly skončeny pravomocně v neprospěch klientů, bude uplatnění nároku klienta na náhradu škody proti státu ještě procesně problematické. V některých případech totiž nedošlo ke zrušení pravomocného zamítavého rozsudku, což komplikuje postup klientů podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Soudní dvůr Evropské unie je v tomto ohledu naštěstí vždy o krok napřed a koncepční nástroje k ochraně práv nejen spotřebitelů vytváří. Pozitivní tečkou na závěr je tedy pro autorku a snad i pro některé dosud neúspěšné klienty, rozsudek Soudního dvora EU ve věci C-160/14 *Ferreira da Silva*.⁴¹

Poznámka: Článek byl zpracován v listopadu 2015, další změny zejména z konce června 2016 již nejsou zachyceny.

JUDr. Klára Dvořáková (rozená Havlíčková), M.A.
Holubová advokáti s.r.o.
klara.dvorakova@holubova.cz

⁴¹ Rozsudek SDEU C-160/14, EU:C:2015:565 v tomto rozsudku mimo jiné uvedl: „Unijní právo, a zejména zásady vyslovené Soudním dvorem v oblasti odpovědnosti státu za újmu způsobenou jednotlivcům porušením unijního práva vnitrostátním soudem, jehož rozhodnutí nelze napadnout opravnými prostředky podle vnitrostátního práva, je třeba vykládat v tom smyslu, že brání vnitrostátním právním předpisům, které vyžadují předchozí zrušení rozhodnutí, jež způsobilo újmu a které vydal tento soud, třebaže takovéto zrušení je prakticky vyloučeno.“